

Södertälje Kommun

Fågelinventering

Håknäs 6-1

Södertälje kommun

Uppdragsnr: 1086592 Version: 1 Datum: 2023-11-09

Uppdragsgivare: Södertälje Kommun
Uppdragsgivarens kontaktperson: Em Moden
Uppdragsledare: Fredrik Litsgård
Handläggare: Johan Karlsson
Bild framsida Miljöbild från det nordöstligaste delområdet, fotograf Ola Sjöström (Norconsult)

1	2023-11-09	Fågelinventering Håknäs 6-1	Johan Karlsson	Fredrik Litsgård	Fredrik Litsgård
Version	Datum	Beskrivning	Upprättat	Granskat	Godkänt

Detta dokument är framtaget av Norconsult AB som del av det uppdrag dokumentet gäller. Upphovsrätten tillhör Norconsult. Beställaren har, om inte annat avtalats, endast rätt att använda och kopiera redovisat uppdragsresultat för uppdragets avsedda ändamål.

Innehållsförteckning

1	Inledning	4
1.1	Uppdragets syfte	4
1.2	Utredningsområde	4
1.3	Lagstiftning om fågelfauna	5
2	Metod och genomförande	7
3	Resultat	9
4	Bedömning och artskydd	9
5	Referenser	13

Fel! Bokmärket är inte definierat.

1 Inledning

1.1 Uppdragets syfte

Södertälje kommun planerar att upprätta en ny detaljplan för del av Håknäs 6:1 med flera, i Solberga by öster om Järna i Södertälje kommun, se översiktskarta i Figur 1. Den nya detaljplanen syftar till att möjliggöra samt underlätta för expansion av LSS och skolverksamheten inom området. Som underlag i kommande planarbetet utförde Norconsult under 2022 en naturvärdesinventering. Efter naturvärdesinventeringen rekommenderades det att en fågelinventering skulle utföras till våren-försommaren 2023 för att få bättre underlag till en artskyddsutredning där den planerade bebyggelsens påverkan på skyddade fågelarter kan utredas.

Norconsult har under 2023 fått uppdraget med att utföra denna fågelinventering under vår-försommar under 2023. Syftet med fågelutredningen har varit att erhålla kunskap om fågelfaunan inom området, så att en bedömning av planerade arbetet påverkar fågelfaunan inom området och eventuella artskyddsfrågor kan hanteras.

1.2 Utredningsområde

Inventeringsområdet består av fyra delområden, varav tre i norr och ett i söder, se Figur 1. De södra delområdena utgörs främst av skogsmiljöer som sluttar ned mot bebyggelse och vägar inom Solberga by. Det norra delområdet utgörs av ett skogsbeklätt höjdområde som är omgiven av mindre tomter, små grusvägar och åkermark, se Figur 1.

Figur 1. Översikt över inventeringsområdet och lokalisering över utredningsområde

1.3 Lagstiftning om fågelfauna

Den svenska lagstiftningen om artskydd återfinns i Artskyddsförordningen. Sedan artskyddsförordningen uppdaterades 1 oktober 2022 återfinns lagstiftning som rör fåglar i §4. Alla Sveriges vilt förekommande fågelarter är fridlysta, fridlysningen gäller även deras ägg och bon. I fråga om jakt ska i stället bestämmelserna i jaktlagstiftningen tillämpas.

Sedan 1 oktober har §4 i Artskyddsförordningen följande formulering

Det är förbjudet att

- 1 *Avsiktligt fånga eller döda vilda fåglar*
- 2 *Avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg eller bortföra sådana fåglars bon*
- 3 *Samla in vilda fåglars ägg, även om de är tomma och*
- 4 *Avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningsperiod, om inte störningen saknar betydelse för att*
 - a. *Bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller*
 - b. *Återupprätta populationen till den nivån.*

Förbudet gäller inte jakt efter fåglar. I fråga om sådan jakt finns bestämmelser med motsvarande innebörd i jaktlagen (1987:259 och jaktförordningen (1987:905) förordning (2022:928).

I fråga om tillstånd enligt miljöbalken är det vanligen endast §4, punkt 4, samt i förekommande fall punkt 2 i artskyddsförordningen som är aktuell för prövning.

Fridlysningens övergripande syfte är att samtliga i Sverige förekommande fågelarter skall ha gynnsam bevarandestatus och verksamheter eller åtgärder som riskerar att försämra en arts bevarandestatus kan därmed aktivera förbud enligt artskyddsförordningen. Den svenska rödlistan är ett levande dokument som uppdateras vart fjärde år och innehåller arter som inte uppfyller kriteriet om en långsiktigt gynnsam bevarandestatus på nationell nivå. Rödlistan delar in de listade arterna i olika hotkategorier som förenklat uttryckt beskriver hur stor risken är att en art skall dö ut ur den svenska floran eller faunan. Det bör noteras att en art kan ha en lokal eller regional icke gynnsam bevarandestatus och ändå uppnå gynnsam bevarandestatus på nationell nivå, till exempel arter vars utbredningsområde endast täcker delar av landet.

Den svenska rödlistan grupperar arterna i enlighet med internationella kriterier i ett system med sex kategorier för olika grad av risk för utdöende: Nationellt utdöd (RE), Akut hotad (CR), Starkt hotad (EN), Sårbar (VU), Nära hotad (NT), Livskraftig (LC) och kunskapsbrist (DD). De fyra kategorierna RE, CR, EN och VU kallas gemensamt för "hotade" och här återfinns arter som inte uppnår gynnsam bevarandestatus och de olika kategorierna motsvarar risken för utdöende ur den svenska floran eller faunan. I kategorin NT återfinns arter som inte helt uppfyller kriterierna för att kategoriseras i någon av hot-kategorierna men som samtidigt inte bedöms ha en långsiktig gynnsam bevarandestatus.

I ett antal domar har Mark- och Miljööverdomstolen visat hur artskyddet skall tolkas och hur det påverkar bedömningen av tillåtlighet för olika former av påverkan på bland annat ornitologiska värden. (Mark och Miljööverdomstolen, 2018). Ett centralt begrepp i artskyddet är "kontinuerlig ekologisk funktion" (KEF) som innebär att en exploatering inte bedöms tillåten om exploateringen får som konsekvens att förutsättningen för fortsatt förekomst av lokal population av enskilda fridlysta eller på annat sätt skyddsvärda arter försämras. Arten skall alltså ha förutsättningar att fortsätta förekomma i angränsande områden både under etableringsfasen och efter etableringsfasen, KEF skall inte brytas under någon del av projektet. Ett konkret exempel är att viktiga föryngringshabitat för en arts lokala population tas i anspråk för en exploatering och det saknas alternativa föryngringshabitat i närområdet. Då föreligger det en betydande risk att artens lokala population dör ut eftersom exploateringen inneburit negativ påverkan på artens förmåga att reproducera sig, man uppnår inte längre fullgod ekologisk funktion i närområdet för artens lokala population.

2 Metod och genomförande

För att så omfattande som möjligt undersöka fågelfaunan i området utfördes tre separata besök under perioden från slutet av maj till början av juni 2023. Syftet med inventeringen var att kartlägga häckande fåglar inom området, även om vissa av de besökta platserna möjligen inkluderade rastande fågelarter. Genom att genomföra inventeringen vid olika tillfällen under häckningssäsongen kunde inventerarna få en mer komplett bild av vilka fågelarter som är närvarande i området, särskilt de som häckar där.

Inventeringen följde Naturvårdsverkets metodbeskrivning för revirkartering i skogsmiljö (Naturvårdsverket, 2012), med en anpassning som innebar att endast tre besök genomfördes. Denna anpassning ansågs rimlig med hänsyn till inventeringens syfte att samla information om områdets häckande fågelarter och deras förekomst, i stället för att kartlägga alla revir i detalj. Inventerarna rörde sig långsamt genom inventeringsområdet vid varje tillfälle för att säkerställa att inget område föll utanför deras effektiva observationsområde, och de undvek att passera områden på ett avstånd större än 50 meter i skogsområden.

För att säkerställa en omfattande täckning av området och för att undersöka olika delar av provytan vid olika tidpunkter valdes olika startpunkter vid varje inventeringstillfälle. Genom denna metod kunde man få en noggrann bedömning av häckande fågelarters närvaro i området och deras fördelning över tid och rum.

Det är dock viktigt att notera att inventeringen inte genomfördes med tillräcklig detaljgrad för att fastställa tätheten av olika arters populationer, eller för att definitivt avgöra om de observerade arterna hade häckat i inventeringsområdet eller inte. Aktiviteten hos individerna gav dock indikationer på arternas status. Till exempel kan sjungande individer indikera potentiell reproduktion, medan upprörda eller varnande individer (associerade med närvaron av bo) kan indikera trolig reproduktion, och observerade ungar kan bekräfta reproduktion. Kopplingen till inventeringsområdet kräver dock bedömning baserat på arters revirstorlek och ekologi.

Den använda inventeringsmetoden är anpassad för fågelarter som huvudsakligen är aktiva under den primära häckningssäsongen (maj-juli) och är mest aktiva under morgonen och förmiddagen. Detta innebär att vissa fågelgrupper, främst ugglor och nattskräror, exkluderas från inventeringen. Dessutom ger inventeringen endast en ögonblicksbild av fågelfaunan, vilket innebär att antalet häckande arter och individer kan variera mellan olika år beroende på faktorer som väderförhållanden och andra miljöförändringar. Utifrån det använda inventeringsupplägget är det endast delvis möjligt att bedöma områdets betydelse för rastande flyttfåglar. För en mer heltäckande bedömning av ett områdes betydelse för rastande fåglar krävs vanligtvis långa tidsperioder och en mer omfattande inventering som täcker olika årstider och flyttperioder för att få en mer komplett bild av fåglarnas användning av området.

Det är också viktigt att notera att eventuella störningar från omgivande ljudkällor, i detta fall en motorväg i närheten av inventeringsområdet, kan påverka inventeringens förmåga att upptäcka fåglar som rör sig i området. Dessa störningar kan påverka observationerna och resultera i att vissa fågelarter inte registreras, vilket kan påverka den totala bilden av fågelfaunan i området.

Ansvarig för- och fältstudie, kartor och rapport har varit ekolog Johan Karlsson. Biolog Fredrik Litsgård har ansvarat för intern kvalitetsgranskning. Linnea Lindelöf har även medverkat vid framtagande av GIS-formulär. Uppdraget har genomförts under perioden maj-juni.

För att få ett representativt resultat inventerades området vid tre tillfällen under den huvudsakliga häckningssäsongen (maj-juni) 2023, enligt följande upplägg:

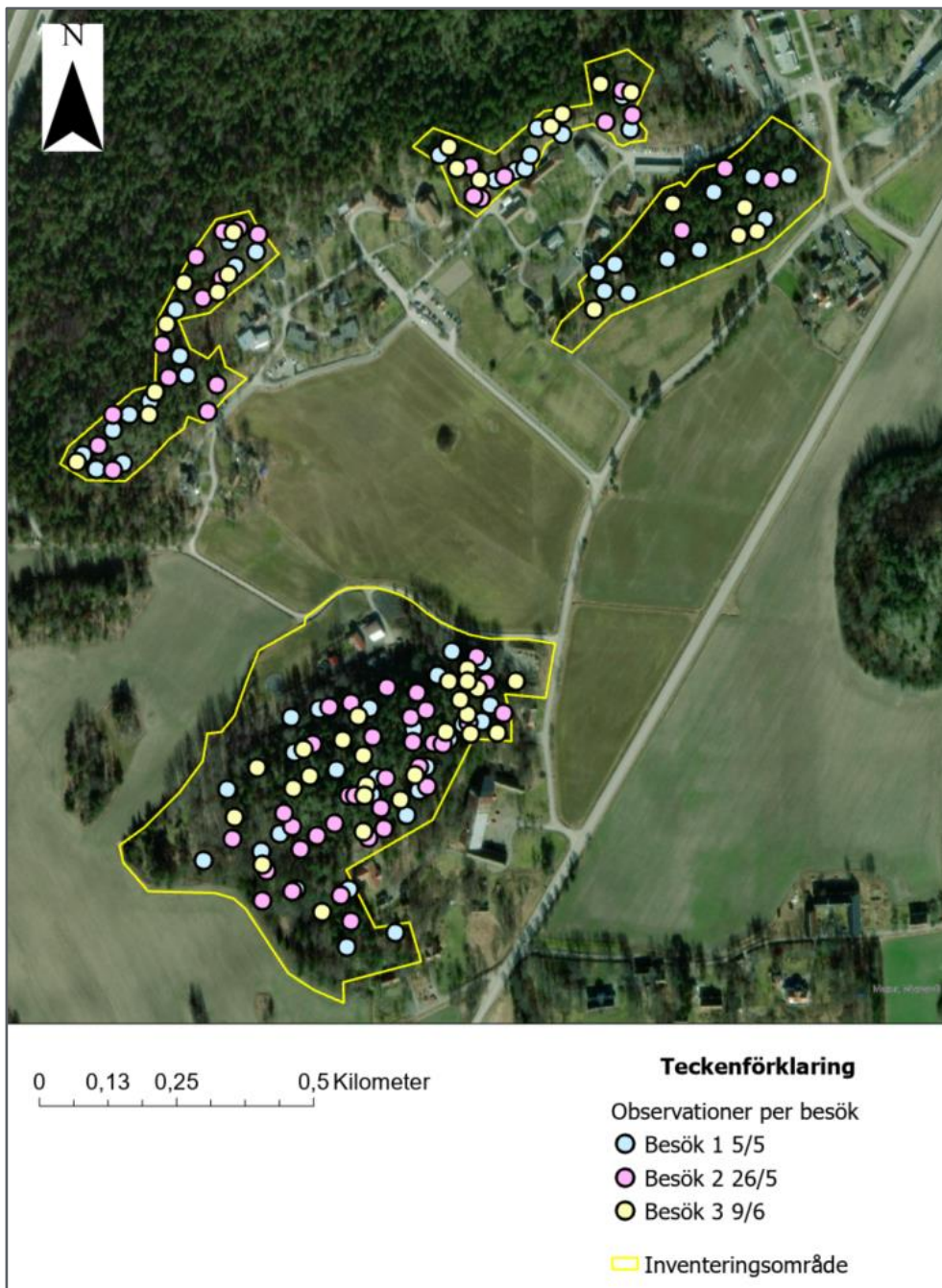
- Besök 1: 5 maj. Starttid: 4:30, Sluttid: 7:00
- Besök 2: 26 maj. Starttid: 5:00, Sluttid: 7:15

- Besök 3: 9 juni. Starttid: 4:30, Sluttid: 6:55

Alla observationer av hörda och sedda fåglar noteras på en smartphone med applikationen Fieldmaps för ArcGIS i koordinatsystemet SWEREF 99 TM. Noggrannheten i geografisk positionering är mellan 5—15 meter. Särskild vikt har lagts vid att separera observationer från olika revir (par) så att ingen tvekan råder om när registreringar avser olika revir eller par.

3 Resultat

Inom området har det totalt noterats 24 fågelarter varav 6 är rödlistade (5 NT och 1 EN), se Figur 2 och Tabell 1. Av de 27 noterade fågelarterna bedöms 16 arter påvisa någon form av häckningsbeteende eller indikation på revir. Alla noterade arter presenteras med en kommentar om deras bedömda status inom inventeringsområdet. Denna bedömning grundar sig i respektive arts, ekologi, uppträdande och beteendet hos noterade individer.

Figur 2. Översikt över datum och var fåglar har observerats

Tabell 1. Alla fågelobservationer inom utredningsområde

Art	Noteringar vid flera tillfällen	Kommentar om häckning/revir
Ärtsångare (NT)	Alla besök	En individ noterad sjungande vid alla besök, trolig häckning inom största området i norr
Blåmes	Alla besök	Noterad som sjungande samt varnande flera tillfällen under alla besök. Även par observerades. Häckar sannolikt med flera par inom inventeringsområdet.
Bofink	Alla besök	Noterad som sjungande vid flera tillfällen under alla besök. Även par observerades. Häckar sannolikt med flera par inom inventeringsområdet.
Busksångare (NT°)	Besök 2 26/5	Noterad en gång vid sjungande inom ett lövskogsbuskage, bedöms ej häcka inom området
Gransångare	Besök 1 5/5	Noterad en gång vid sjungande, bedöms ej häcka inom området
Gråsiska	Besök 2 26/5	Noterad sjungande vid flera tillfällen under besök 2 (26/5), bedöms ej häcka inom området
Grönfink (EN)	Alla besök	Noterad som sjungande vid alla besök. Häckar sannolikt med minst ett par inom inventeringsområdet.
Gröngöling	Besök 1 5/5	Noterad som spelande vid ett tillfälle. Häckar möjligen med enstaka par inom inventeringsområdet. Biotopen utgör lämplig häckningsmiljö för arten.
Grönsångare (NT)	Besök 2 (26/5) och besök 3 (9/6)	Noterad som spelande vid två tillfällen. Häckar troligen ej inom inventeringsområdet.
Rödstjärt	Besök 2 (26/5)	Noterad inom två områden sjungande under besök 2. Häckar möjligen med enstaka par inom inventeringsområdet. Biotopen utgör lämplig häckningsmiljö för arten
Järnsparv	Besök 1 (5/5) och besök 2 (25/5)	Noterad som sjungande vid två besök inom inventeringsområdet i sydväst. Häckar sannolikt med minst ett par inom inventeringsområdet.
Koltrast	Alla besök	Noterad som sjungande vid flera tillfällen under alla besök. Häckar sannolikt med minst 3 par inom inventeringsområdet.
Kungsfågel	Alla besök	Noterad som sjungande vid flera tillfällen under alla besök. Häckar sannolikt med flera par inom inventeringsområdet.

Lövsångare	Alla besök	Noterad som sjungande vid flera tillfällen under alla besök. Häckar sannolikt med flera par inom inventeringsområdet.
Nötväcka	Alla besök	Noterad som sjungande och varnande vid flera tillfällen under alla besök. Häckar sannolikt med flera par inom inventeringsområdet.
Ringduva	Alla besök	Noterad som sjungande vid flera tillfällen under alla besök. Häckar sannolikt med minst ett par inom inventeringsområdet.
Rödhake	Alla besök	Noterad som sjungande vid flera tillfällen under alla besök. Häckar sannolikt med flera par inom inventeringsområdet.
Större hackspett	Besök 1 5/5	Noterad som spelande vid ett tillfälle. Häckar möjligen med enstaka par inom inventeringsområdet. Biotopen utgör lämplig häckningsmiljö för arten.
Svartvit flugsnappare (NT)	Alla besök	Noterad som sjungande vid flera tillfällen under alla besök. Även ett par observerades. Häckar sannolikt med ca 2 par inom inventeringsområdet.
Talgoxe	Alla besök	Noterad som sjungande vid flera tillfällen under alla besök. Häckar sannolikt med flera par inom inventeringsområdet.
Talltita (NT)	Besök 1 5/5	Enstaka notering, bedöms ej häcka inom området.
Tofsmes	Alla besök	Noterad som sjungande vid flera tillfällen under alla besök. Häckar sannolikt med minst tre par inom inventeringsområdet.
Trädgårdssångare	Besök 2 (26/5) och besök 3 (9/6)	Noterade som sjungande vid några tillfällen. Häckar möjligen med enstaka par inom inventeringsområdet. Biotopen utgör lämplig häckningsmiljö för arter.
Gärdsmyg	Besök 1 (5/5)	Enstaka sjungande hanar vid ett besök, bedöms ej häcka inom området.

4 Diskussion och slutsats

Den genomförda inventeringen visar att området har ornitologiska värden med ett flertal fågelarter som uppvisar beteenden som tyder på häckning i närheten. Sammanlagt noterades sex arter som finns upptagna på den svenska rödlistan, nämligen ärtsångare (NT), busksångare (NT), grönfink (EN), grönsångare (NT), talltita (NT) och svartvit flugsnappare (NT). För två av dessa arter förväntas häckning i närheten av inventeringsområdet.

Busksångare observerades tillfälligt sjungande i ett buskage och bedöms vara en individ som tillfälligt rastar i området. Grönsångare noterades på olika platser under två olika besök, men observationerna indikerar troligen att arten inte häckar inom det inventerade området utan snarare utgör tillfälliga besökande eller individer som födosöker på avstånd från sina häckningsplatser.

Svartvit flugsnappare bedöms vara en häckande art i området, med flera observerade par och en syn på ett par vid en fågelholk i sydöstra delen av området. Grönfink och ärtsångare bedöms också häcka inom den nordöstra delen av området, med observerade sjungande individer vid varje besök i lämpliga häckningsmiljöer.

Talltita observerades tillfälligt sjungande i tallskogen i den nordvästra delen av området, men bedöms inte häcka inom den specifika delen av området på grund av bristen på lämpliga hålstukturer för häckning.

De påträffade arterna som bedöms häcka i området är alla relativt vanliga i lämpliga habitat för respektive art i denna del av landet. Norconsult bedömer att den genomförda inventeringen ger en representativ bild av den lokala häckande fågelfaunan. Förekomsten av häckande skyddsvärda arter, särskilt rödlistade arter och/eller arter med speciellt höga ekologiska krav, bör dock undersökas närmare med avseende på risken för påverkan från den planerade detaljplanen.

5 Referenser

Mark och Miljööverdomstolen. (2018). *Mål nr 10104-17, dom 208-12-20*.

Naturvårdsverket. (2012). *Fåglar, revirkartering, generell metod*.